

residerende kardinalen die een zogenaamde kardinaalszetel buiten Rome bekleedden. Over de organisatie van de Curie zie R. Post, J.O. Smit, *Het Vaticaan*, Zutphen 1932; J.P. de Valk, *Roomser dan de paus? Studies over de betrekkingen tussen de Heilige Stoel en het Nederlands katholicisme 1815-1940* (Nijmegen 1998), 23-49.

⁴ Willem Marinus van Rossum CSSR (Zwolle 1854-Maastricht 1932) trad in 1873 in bij de Redemptoristen en werd in 1879 priester gewijd. Hij doceerde aan het kleinseminarie in Roermond en in 1883 werd hij docent dogmatiek aan het grootseminarie in Wittem. Na prefect en rector te zijn geweest in Wittem werd hij in 1895 overgeplaatst naar Rome, waar hij vanaf 1896 werkzaam was aan de Romeinse Curie, onder meer als consultant van het H. Officie en lid van de Codexcommissie, voorzitter van de Bijbelcommissie (1914-1932), Grootpenitencier (1915-1918) en Prefect van de Propaganda Fide (1918-1932). Zie Vefie Poels, Theo Saleminck, Hans de Valk (eds), *Life with a Mission. Cardinal Willem Marinus van Rossum CSsR (1854-1932)*, Gent 2011, tevens themanummer *Trajecta* 19-20 (2010-2011), 1-2.

⁵ Adriaan Florenszoon Boeyens, de latere paus Adrianus VI (Utrecht 1459-Rome 1523) en Willem van Enckevoirt (Mierlo-Hout 1464-Rome 1534) worden vaak ook tot de Nederlandse kardinalen gerekend. Zij waren evenwel onderdanen van

2. *Utrecht als kardinaalszetel: een reële wens na Sapienti concilio* (1908)

Op 2 november 1911 schreef Willem van Rossum vanuit Rome aan de Nederlandse aartsbisschop Henricus van de Wetering in Utrecht. Hij bedankte hem hartelijk voor diens felicitaties ‘mij zoo onmiddellijk en ik weet met zoo voller harte toegestuurd’. Sinds enkele dagen was algemeen bekend geworden dat Paus Pius X bij het komende Consistorie van 27 november 1911 zeventien nieuwe kardinalen zou creëren, onder wie de Nederlandse Redemptorist Willem Marinus van Rossum.⁴ Pater Van Rossum zou daarmee de eerste Nederlandse kardinaal worden.⁵ ‘[Ik] vernam ’s maandags bij mijn aankomst te Rome wat daar sinds zaterdag avond algemeen bekend was. ’t Is mij alles als een droom.’ Zijn volgende opmerking is veelzeggend: ‘Zeker ’t ware mij overaangenaam geweest in de lange lijst nog een andere naam te ontmoeten. Uwe doorl. Hoogw. weet het genoeg. Hopen we dat wat nu niet heeft mogen zijn later nog kome. ’t Zou mijn grootste vreugde zijn.’⁶

De mogelijkheid dat (ook) Henricus van de Wetering de kardinaalshoed zou krijgen, is in de Nederlandse geschiedschrijving nauwelijks aan de orde gesteld. In het standaardwerk van L.J. Rogier en N. de Rooy, in *Vrijheid herboren*, komt het niet ter sprake, overigens net zo min als de kardinaalscreatie van Van Rossum.⁷ Wel verwijst H.W.F. Aukes ernaar in zijn biografie van aartsbisschop Jan de Jong, die in 1946 door paus Pius XII als eerste Nederlandse aartsbisschop van Utrecht gepurperd werd. Aukes citeert uit de bovenstaande brief van Van Rossum waarbij hij diens woorden interpreteert als louter een vrome wens. Volgens Aukes was de Nederlandse kerkprovincie, die pas in 1908 bij de grote reorganisatie van de Curie los kwam te staan van de Propaganda Fide, daar nog niet rijp voor.⁸

Toch lijkt Van Rossum in zijn brief niet slechts een beleefdheidsformule te hebben gehanteerd. Men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat hij met een reële verwachting naar de naam van Henricus van de Wetering in de lijst van zeventien namen had gespeurd, een hoop die, zo mogen we uit zijn woorden opmaken, ook bij Van de Wetering had geleefd. Was er een reële grond voor deze verwachting?

Door de grondige reorganisatie van de Romeinse Curie die in 1908 had plaatsgevonden leek dit consistorie inderdaad een uitgelezen kans om Utrecht tot een kardinaalszetel te maken zoals andere oude centra van katholiek leven in West-Europa als Mechelen, Keulen, Breslau en Westminster.⁹ De reorganisatie, neergelegd in de apostolische constitutie *Sapienti consilio* van 29 juni 1908, had tot doel de efficiency van de Curie te verhogen en op die manier de greep van het apparaat op de wereldkerk te verstevigen.